

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії психології соціально
деадаптованих неповнолітніх Інституту психології ім. Г.С. Костюка
НАПН України, м. Київ*

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ НАРКОМАНІВ

В статті розглядається проблема психологічної залежності наркоманів. Метою даної статті є розкрити сучасні погляди на проблему психологічної залежності наркоманів. Враховуючи індивідуальну для кожної залежної особистості модель світу, що пояснює природу її психологічної залежності, представляється можливим вдосконалення психотерапевтичних та психокорекційних заходів в умовах реабілітаційного процесу, що, поза сумнівом, сприятиме підвищенню його ефективності. Психічна залежність у літературі розглядається як психічний потяг до наркотику і здатність досягнення психічного комфорту в стані сп'яніння. Такий потяг не завжди усвідомлюється і виникає на ранніх стадіях наркотизації та залишається на все життя. Причому, психічна залежність поширюється на всі види наркотичних речовин.

Ключові слова: *потяг, залежність, психічний комфорт, психічний захист, психічний стан, потреба, компенсаторні механізми, ейфорія, заспокоєння.*

Постановка проблеми.

Мало хто замислюється над тим, що проблема психологічної залежності сьогодні виявилася чи не найбільш заплутаною і важкою з усіх тих труднощів, що стоять перед людством. Умовно можна говорити про нормальну і надмірну залежність. Всі люди відчують «нормальну» залежність від таких життєво важливих об'єктів як повітря, вода, електрика. Будь-яка з залежностей виявляється нездоланною перешкодою на шляху людини до щастя. Залежності є психологічними причинами всіляких особистих катастроф, руйнувань і захворювань. Намагаючись зберегти свої уявлення про світ і самого себе, хворі на наркоманію будують систему психологічного захисту. При цьому власний досвід спотворюється або ігнорується повністю, а структура особистості стає ригідною. У порівнянні зі здоровими людьми, активність психологічних захистів, які сприяють соціальній адаптації вище у хворих наркоманією. Це підтверджується тим, що в деяких життєвих ситуаціях, особливо пов'язаних зі споживанням наркотиків, хворі ведуть себе цілком адекватно, проявляючи при цьому підвищену енергію та цілеспрямованість. Без сумніву, дана проблема є актуальною, має теоретичне та практичне

значення. Враховуючи індивідуальну для кожної залежної особистості модель світу, що пояснює природу її психологічної залежності, представляється можливим вдосконалення психотерапевтичних та психокорекційних заходів в умовах реабілітаційного процесу, що, поза сумнівом, сприятиме підвищенню його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Найбільший ризик розвитку тої чи іншої форми залежності проявляється в ситуації кризи. Поведінку в даному випадку визначають особистісні особливості, манера реагувати на кризу та вираженість актуальної ситуації. Слабкий розвиток або пригнічення таких властивостей, як стійкість до конфліктів, фрустраційна толерантність, задоволеність та соціальна компетентність, робить особистість нестійкою. Манера поведінки, що сприяє формуванню залежних відносин, може бути представлена у вигляді поступності, сором'язливості, репресивності, агресивності та ін.. Прискорення формування залежності сприяють особливості життєвої ситуації, такі як незадоволеність відносинами в сім'ї, школі, сусідами, на роботі, в інтимних стосунках і т.д. [6, 1].

Психологічна залежність від наркотиків на початковому етапі підтримується пристрастю і не викликає фізичних страждань при відсутності наркотику. Але з часом вона починає діяти таким чином, що тільки введення певної дози наркотичної речовини забезпечує комфортний стан, а його відсутність «ламає» не тільки тіло, але й свідомість [7].

Залежна поведінка характерна для тих, хто не знаходить всередині себе гідної мети, і тому постійно відчуває джерело внутрішнього дискомфорту. Причому, обтяжливість переживань посилюється під час стресових критичних ситуацій. Саме завдяки тому, що «всередині себе» погано, людина робить свій вибір на користь міфічного оазису комфорту і таким оазисом може стати що завгодно - і «хороше» і «погане» [1, 5].

Психоаналітичний же напрямок стверджує, що в умовах сучасних ринкових відносин, а точніше в їх спотвореному вигляді, людина забуває про цінності людських відносин [5].

Ще одне пояснення причин психологічної залежності знайдено в роботах психолога екзистенціального напрямку В. Франкла. В праці «Людина в пошуках сенсу» зазначається, що питання про сенс життя хвилює кожну людину. Про нього свідчить напруга між тим, «хто я є» і «ким я повинен стати», між реальністю та ідеалом, між буттям і покликанням [4]. На думку G. Fischer, Schmidl-Mohl K., Eترزdorfer P., Schattan C Goels J., наркотик у залежної людини виконує «психотерапевтичні» функції, і, втрачаючи «ліки», вона гостро переживає біль, спустошеність, роздратування і безпорадність [5,11].

Формулювання мети статті (постановка завдання).

Особа може змінювати стан своєї свідомості певним звичним способом, переключатися з однієї речовини на іншу або поєднувати різні форми залежності. Така легкість переключення, наприклад, з однієї речовини на іншу може свідчити про те, що залежна особа відчуває найбільшу потребу в переживаннях, які штучно створюються різними психоактивними речовинами або стереотипними діями. Суб'єктивно потреба в зміні стану свідомості може пояснюватися потребою в розвитку, в набутті нового психологічного, або, навіть, духовного розвитку. Залежна поведінка характерна для тих, хто не знаходить всередині себе гідної мети, і тому постійно відчуває джерело внутрішнього дискомфорту. Проблема психологічної залежності сьогодні виявилася чи не найбільш заплутаною і важкою.

Метою даної статті є розкрити сучасні погляди на проблему психологічної залежності наркоманів. Враховуючи індивідуальну для кожної залежної особистості модель світу, що пояснює природу її психологічної залежності, представляється можливим вдосконалення психотерапевтичних та психокорекційних заходів в умовах реабілітаційного процесу, що, поза сумнівом, сприятиме підвищенню його ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Досліджено, що при систематичному вживанні наркотичних засобів відбуваються біологічні зміни в організмі, коли психоактивна речовина, ставши звичною, активно бере участь у фізіологічних процесах. Крім того, відбуваються особистісні зміни як наслідок хронічної інтоксикації і психологічної адаптації індивіда, так і порушення соціального функціонування хворого наркоманією, на якого суспільство діє репресивно. Намагаючись зберегти свої уявлення про світ і самого себе, хворі на наркоманію будують систему психологічного захисту. При цьому власний досвід спотворюється або ігнорується повністю, а структура особистості стає ригідною. Основними формами психологічного захисту у хворих на наркоманію є заперечення, регресія і компенсація. При цьому, у порівнянні зі здоровими людьми, активність психологічних захистів, які сприяють соціальній адаптації вище у хворих наркоманією. Це підтверджується тим, що в деяких життєвих ситуаціях, особливо пов'язаних зі споживанням наркотиків, хворі ведуть себе цілком адекватно, проявляючи при цьому підвищену енергію та цілеспрямованість.

Мало хто замислюється над тим, що проблема психологічної залежності сьогодні виявилася чи не найбільш заплутаною і важкою з усіх тих труднощів, що стоять перед людством. Умовно можна говорити про нормальну і надмірну залежність. Всі люди відчувають

«нормальну» залежність від таких життєво важливих об'єктів як повітря, вода, електрика.

Тлумачні психологічні словники дають таке визначення психологічної залежності - лікарська залежність, що характеризується досить сильним потягом до певних речовин [6].

Будь-яка з залежностей (Інтернет-залежність, наркоманія, гемблінг, шопоголізм) виявляється нездоланною перешкодою на шляху людини до щастя [Янг Н., 2000]. Залежності - це психологічні причини всіляких особистих катастроф, руйнувань і захворювань. Вони являють собою найбільш міцні ланцюги, що утримують людський розум в ганебному полоні [1].

Можна сказати, що невпевненість у собі, нездатність самотійно приймати рішення, страх відповідальності призводять до «рабства», тобто залежності, свого роду «відходу від реальності» [6].

На підтвердження цього, А. В. Котляров пише про те, що «залежність - це спосіб втечі від внутрішнього неблагополуччя, внутрішньої бідності до зовнішньої ілюзії краси, щастя і свята» [5].

Формування залежності – процес, який має не тільки причини, форми, а й швидкість протікання. Причини та швидкість протікання залежності можуть бути різними.

Найбільший ризик розвитку тої чи іншої форми залежності проявляється в ситуації кризи. Поведінку в даному випадку визначають особистісні особливості, манера реагувати на кризу та вираженість актуальної ситуації. Слабкий розвиток або пригнічення таких властивостей, як стійкість до конфліктів, фрустраційна толерантність, задоволеність та соціальна компетентність, робить особистість нестійкою. Манера поведінки, що сприяє формуванню залежних відносин, може бути представлена у вигляді поступності, сором'язливості, репресивності, агресивності та ін.. Прискорення формування залежності сприяють особливості життєвої ситуації, такі як незадоволеність відносинами в сім'ї, школі, сусідами, на роботі, в інтимних стосунках і т.д.

Послідовність переходу від одного психічного стану до іншого в процесі формування залежності представлена австрійськими дослідниками венської організації «Contact». Динаміка формування залежності та властиві цьому процесу наростання напруження і загострення проблематики зображено у вигляді воронки, що дозволяє представити силу психологічного прискорення змін та послідовність виникнення, починаючи з перших ознак адитивної поведінки до формування паталогічної форми залежності [7].

Особа може змінювати стан своєї свідомості певним звичним способом, переключатися з однієї речовини на іншу або поєднувати різні форми залежності. Така легкість переключення, наприклад, з

однієї речовини на іншу може свідчити про те, що залежна особа відчуває найбільшу потребу в переживаннях, які штучно створюються різними психоактивними речовинами або стереотипними діями.

Суб'єктивно потреба в зміні стану свідомості може пояснюватися потребою в розвитку, в набутті нового психологічного, або, навіть, духовного розвитку. Митрополіт Антоній Сурожській вказував на розрізнення між духовними переживаннями зрілої особистості і переживаннями, викликаними ПАР: «Спроба досягнути переживання через наркотик – вольовий акт, що покликаний досягнути штучного переживання, а духовні переживання можна досягнути або набути тільки через внутрішнє зростання. Друге: переживання, яке дає наркотик, триває стільки, скільки триває дія даного наркотику. Воно згасає разом з ним і залишає певні спогади, а той хто пережив містичний досвід - виходить з нього новою людиною. В результаті наркотичного досвіду залишається бажання штучно повторити даний досвід, оскільки його втрачено назавжди, містичний же досвід не створює звання і не викликає потреби його повторювати, він завжди направляє людину до ближнього» [6].

Залежна поведінка характерна для тих, хто не знаходить всередині себе гідної мети, і тому постійно відчуває джерело внутрішнього дискомфорту. Причому, обтяжливість переживань посилюється під час стресових критичних ситуацій. Саме завдяки тому, що «всередині себе» погано, людина робить свій вибір на користь міфічного оазису комфорту і таким оазисом може стати що завгодно - і «хороше» і «погане» [8].

Психічна залежність [1,10] — це психічний потяг до наркотику і здатність досягнення психічного комфорту в стані сп'яніння. Такий потяг не завжди усвідомлюється і виникає на ранніх стадіях наркотизації та залишається на все життя. Причому, психічна залежність поширюється на всі види наркотичних речовин, навіть на ті, які не мають виражених «фізичних симптомів відміни» як, наприклад, кокаїн, оскільки в основі психічної залежності лежать фізіологічні механізми звання.

Психічний потяг виражається в постійних думках про наркотик, підйомі настрою, в передчутті прийому, в незадоволеності у відсутності наркотику. Психічний потяг визначає настрій, емоційний фон особи, погляд на світ. Він здатен перебудовувати життєві інтереси, стосунки з іншими людьми, змінює соціальну орієнтацію особистості. Потяг до наркотику однаковий при будь-яких формах наркоманії. На пізніх стадіях стан психічного комфорту - це не стільки задоволення, скільки втеча від страждань. Зрештою, тільки під дією наркотику особі стає можливим виявляти здібності уваги, пам'яті, мислення. Всі згадані процеси набагато вищі, ніж у тверезому стані.

Отже, наркотик стає єдиною умовою благополучного психічного існування та функціонування. Що ж спонукає особу до залежності?

Численні зарубіжні дослідники [Psychological assessment., 1984] прийшли до висновку, що наркотична залежність визначається низкою факторів:

- потребою в контейнеруванні агресії;
- пристрасним бажанням задовольнити прагнення до симбіотичних відносин з материнською фігурою;
- бажанням послабити депресивний стан.

Залежні особи ведуть невпинну боротьбу з почуттям сорому і провини, відчуттям своєї нікчемності та підвищеної самокритичності [9].

Так, у роботах Я. Й. Вермеєра підкреслюється, що Супер-Его стає для залежної особистості нестерпним, суворим мучителем, від якого вона рятується втечею в світ наркотиків.

Б. В. Зейгарнік у праці «Патопсихологія» зазначала, що в процесі розвитку залежності формуються патологічно змінені потреби, порушується ієрархія мотивів. Потреби залежної особи стають некерованими і набувають будови потягів. Оскільки інтереси, переживання і прагнення людини будуються в залежності від її мотивів, зміни в змісті потреб сприяють змінам будови особистості людини. Одним з найбільш яскравих проявів порушення особистості є порушення підконтрольності, критичності поведінки [7].

Окремі особистісні властивості посилюються під впливом залежності від наркотиків, але структурний профіль особистості (співвідношення тих чи інших особистісних характеристик) довгі роки може зберігатися. Наприклад, схильність до хвилювання переростає в депресивність, чутливість загострюється і проявляється у вигляді тривожності. Якщо особа була активною і чутливою, по мірі розвитку залежності від наркотиків вона стає неспокійною, дратівливою, тривожною. Дані зміни не можна вважати незворотними.

Психологічна залежність від наркотиків на початковому етапі підтримується пристрастю і не викликає фізичних страждань при відсутності наркотику. Але з часом вона починає діяти таким чином, що тільки введення певної дози наркотичної речовини забезпечує комфортний стан, а його відсутність «ламає» не тільки тіло, але й свідомість.

На думку доктора Goels J., наркотик у залежної людини виконує «психотерапевтичні» функції, і, втрачаючи «ліки», вона гостро переживає біль, спустошеність, роздратування і безпорадність [11].

Допомагаючи наркозалежним, необхідно добре уявляти, що навіть при свідомій відмові від наркотика деякі пацієнти, втрачаючи патологічно сформовані компенсаторні механізми, не можуть стримувати дратівливість і навіть надмірну агресивність. Якщо

відмова від наркотиків збігається з гострим соматичним захворюванням, наприклад, загострення хронічного вірусного гепатиту, пацієнти можуть проявляти іпохондричну зосередженість на роботі організму, фіксувати в своїй свідомості больові відчуття.

Таблиця 1

Дія опіатів як терапія слабких сторін особистості за Goels J.

Дія	Психічний корелят
Знеболювання	•почуття неушкодженості
Ейфорія	• корекція страху • корекція почуття безпорадності • корекція депресивності • звільнення від почуття провини
Заспокоєння	• корекція гніву • корекція амбівалентності • приглушення почуття порожнечі • стримування неконтрольованих імпульсивних дій • захист від внутрішнього і зовнішнього подразнення • притуплення супутніх вегетативних ознак паніки і почуття стресу

Психоаналітичний же напрямок стверджує, що в умовах сучасних ринкових відносин, а точніше в їх спотвореному вигляді, людина забуває про цінності людських відносин [5].

Наша цивілізація пропонує багато заміників, які допомагають людям не усвідомлювати своєї самотності: по-перше, суворий шаблон бюрократизованої, механізованої праці, який допомагає людям залишатися поза усвідомленням своїх основних людських бажань, прагнення до трансценденції та єдності. Оскільки один цей шаблон не справляється з завданням, людина намагається подолати неусвідомлений відчай за допомогою шаблону розваг, пасивного споживання звуків і видовищ, пропонуваних розважальною індустрією, а також компенсувати це задоволенням від покупки нових речей та швидкої заміни їх іншими. Треба розуміти так, що людські відносини, не мають певної цінності - «пропозиції», не мають, відповідно, і «попиту» на них. Людські відносини (живе) замінюються відносинами до машин – комп'ютерів, смартфонів, автомобілів і т. д. (мертве) [1].

Ще одне пояснення причин психологічної залежності знайдено в роботах психолога екзистенціального напрямку В. Франкла. В праці

«Людина в пошуках сенсу» зазначається, що питання про сенс життя хвилює кожну людину. Про нього свідчить напруга між тим, «хто я є» і «ким я повинен стати», між реальністю та ідеалом, між буттям і покликанням. Духовні пошуки людини відображають рівень її свідомості по відношенню до життя. Людина, що вважає своє життя безглуздим, не тільки нещаслива, вона, взагалі, навряд чи придатна до життя. Якщо людина не може навести доводи на користь життя, то рано чи пізно у неї виникнуть думки про самогубство. Сенс життя кожної конкретної людини виявляється, а не придумується. Сенс існує не сам по собі, а в тій чи іншій ситуації для конкретної людини. Він унікальний. Сумніви у сенсі життя відображають істинно людські переживання, вони є ознакою людини в самій людині, оскільки тільки людина замислюється про сенс свого існування, сумніваючись у ньому. Проблема сенсу життя іноді може буквально «заволодіти» всією людиною. Але все одно життя висуває свої вимоги. Якщо людина забуває мету та захоплюється засобами, у неї виникає «невроз вихідного дня» або, як пише С. Франкл «смиловий вакуум» - відчуття порожнечі власного життя. Саме цей стан змушує людину «тікати від реальності», призводить до виникнення залежності, щоб врятуватися від жаху цієї порожнечі [4].

Наукові дослідження представників діяльнісного підходу Леонтьєва О.М. та Рубінштейна С.Л. дають підстави стверджувати, що дослідження діяльності особистості вимагає аналізу саме її внутрішніх системних зв'язків, тобто відносин між потребами, мотивами, як збудниками діяльності та цілями діяльності [2]. Таким чином, вони виділяють таке явище як зсув мотиву на мету. Цим явищем пояснюється психологічна залежність.

Висновок.

Отже, окремі особистісні властивості посилюються під впливом залежності від наркотиків, але структурний профіль особистості (співвідношення тих чи інших особистісних характеристик) довгі роки може зберігатися. Наприклад, схильність до хвилювання переростає в депресивність, чутливість загострюється і проявляється у вигляді тривожності. Якщо особа була активною і чутливою, по мірі розвитку залежності від наркотиків вона стає неспокійною, дратівливою, тривожною. Дані зміни не можна вважати незворотними. Психологічна залежність від наркотиків на початковому етапі підтримується пристрасною і не викликає фізичних страждань при відсутності наркотику. Але з часом вона починає діяти таким чином, що тільки введення певної дози наркотичної речовини забезпечує комфортний стан, а його відсутність «ламає» не тільки тіло, але й свідомість.

Враховуючи індивідуальну для кожної залежної особистості модель світу, що пояснює природу її психологічної залежності,

представляється можливим вдосконалення психотерапевтичних та психокорекційних заходів в умовах реабілітаційного процесу, що, поза сумнівом, сприятиме підвищенню його ефективності.

Список використаних джерел

1. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь / В.Д. Москаленко – М. : ПЕР СЭ, 2006. – 352 с.
2. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии / А.Р. Лурия. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 384 с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Смысл, Академия, 2005. – 352 с.
4. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл ; [Пер. с англ.] – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
5. Фромм В. Анатомия человеческой деструктивности / В. Фромм. – Litres, 2015. – 253 с.
6. Литвинчук Л. М. Психокорекційна робота з хворими на наркоманію засобами мистецтва: теоретичні аспекти та перспективи / Л. М. Литвинчук // Горизонти освіти. – 2014. – №. 2. – С. 114-118.
7. Чернецька Ю. І. Сучасний стан та шляхи розв'язання проблеми ресоціалізації наркозалежних осіб в Україні та за кордоном / Ю. І. Чернецька // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – №. 4. – С. 220-226.
8. Sorce V. Manuale per gli Operatori del Progetto “Terra Promesa” / V. // Sorce Caltanissetta. – 1992. – 180 p.
9. Principles of drug addiction treatment: A research-based guide / Third edition / National Institute on Drug Abuse National Institutes of Health U.S. Department of Health and Human Services, 2011. – 76 p.
10. De Leon G. Community as a method: Therapeutic Communities for special population and special settings / De Leon G. – Westport, Connecticut: Praeger Publishers, 1997. – 140 p.
11. Winklbaur B. et al. Association between prenatal tobacco exposure and outcome of neonates born to opioid-maintained mothers / Winklbaur B. et al //European addiction research. – 2009. – Т. 15. – №. 3. – С. 150-156.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Moskalenko V. D. Zavyysymost: semeinaia bolezni / V.D. Moskalenko – М. : PER SЭ, 2006. – 352 s.
2. Luryia A.R. Osnovy neiropsykhohohyy / A.R. Luryia. – М.: Yzdatelskyi tsentr «Akademyia», 2003. – 384 s.
3. Leontev A.N. Deiatelnost. Soznanye. Lychnost / A.N. Leontev. – М.: Smysl, Akademyia, 2005. – 352 s.

4. Frankl V. Chelovek v poyskakh smysla / V. Frankl ; [Per. s anhl.] – М. : Prohress, 1990. – 368 s.
5. Fromm V. Anatomia chelovecheskoi destruktyvnosti / V. Fromm. – Litres, 2015. – 253 s.
6. Lytvynchuk L. M. Psykhokorektsiina robota z khvorymy na narkomaniiu zasobamy mystetstva: teoretychni aspekty ta perspektyvy / L. M. Lytvynchuk // Horyzonty osvity. – 2014. – №. 2. – S. 114-118.
7. Chernetska Iu. I. Suchasnyi stan ta shliakhy rozv'iazannia problemy resot-sializatsii narkozaleznykh osib v Ukraini ta za kordonom / Iu. I. Chernetska // Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia]. Psykholoho-pedahohichni nauky. – 2014. – №. 4. – S. 220-226.
8. Sorce V. Manuale per gli Operatori del Progetto “Terra Promesa” / V. //Sorce Caltanissetta. – 1992. – 180 p.
9. Principles of drug addiction treatment: A research-based guide / Third edition / National Institute on Drug Abuse National Institutes of Health U.S. Department of Health and Human Services, 2011. – 76 p.
10. De Leon G. Community as a method: Therapeutic Communities for special population and special settings / De Leon G. – Westport, Connecticut: Praeger Publishers, 1997. – 140 r.
11. Winklbaur B. et al. Association between prenatal tobacco exposure and outcome of neonates born to opioid-maintained mothers / Winklbaur B. et al // European addiction research. – 2009. – Т. 15. – №. 3. – S. 150-156.

Литвинчук Л. М. Современные взгляды на проблему психологической зависимости наркоманов.

В статье рассматривается проблема психологической зависимости наркоманов. Целью данной статьи является раскрыть современные взгляды на проблему психологической зависимости наркоманов. Учитывая индивидуальную для каждой зависимой личности модель мира, что объясняет природу ее психологической зависимости, представляется возможным совершенствование психотерапевтических и психокоррекционных мероприятий в условиях реабилитационного процесса, что, несомненно, будет способствовать повышению его эффективности. Психическая зависимость в литературе рассматривается как психическое влечение к наркотику и способность достижения психического комфорта в состоянии опьянения. Такое влечение не всегда осознается и возникает на ранних стадиях наркотизации и остается на всю жизнь. Причем, психическая зависимость распространяется на все виды наркотических веществ.

Ключевые слова: *влечение, зависимость, психический комфорт, психическая защита, психическое состояние, потребность, компенсаторные механизмы, эйфория, успокоение.*

Litvinchuk M.L. Modern views on the problem of psychological dependence of addicts.

In the article the problem of psychological dependence of addicts. The purpose of this article is to reveal contemporary views on the problem of psychological dependence of addicts. Psychological dependence in the literature as mental desire for the drug and ability to achieve mental comfort in intoxication. That attraction is not always recognised and occurs in the early stages of anesthesia and remains for life. Subjectively, the need for a change in state of consciousness may be due to development needs, in the acquisition of a new psychological, or even spiritual development. Dependent behavior is typical for those who does not find within itself a worthy goal, and constantly feels the source of inner discomfort. Psychological dependence applies to all types of drugs.

Psychological dependence on drugs in the initial phase, supported by passion and does not cause physical suffering in the absence of the drug. But over time, she begins to act in such a way that only the introduction of a certain dose of a narcotic substance provides a comfortable condition, and his lack of «breaks» not only the body but also the mind. Dependent behavior is typical for those who does not find within itself a worthy goal, and constantly feels the source of inner discomfort. Moreover, painful experiences is enhanced during the stress of critical situations. Considering the individual for each dependent of the individual world model that explains the nature of her psychological dependence, possible improving the psychological and psychocorrective measures in the rehabilitation process, which undoubtedly will increase its effectiveness.

Keywords: *attraction, addiction, mental comfort, psychic protection, mental condition, demand, compensatory mechanisms, euphoria, sedation.*